

มองโลก แข่งขัน

COMPETITION FOCUS

สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า

บริษัทยักษ์ใหญ่ ทำธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

เข้าข่ายผูกขาดและฝ่าฝืนกฎหมายการแข่งขันทางการค้าหรือไม่?

- 1) ลักษณะการดำเนินธุรกิจต้นน้ำถึงธุรกิจปลายน้ำในประเทศไทย
- 2) ลักษณะการผูกขาดตามกฎหมายการแข่งขันทางการค้า
- 3) กรณีศึกษาลักษณะการกำหนดราคาขายวัตถุดิบสูงอย่างไม่เป็นธรรม

Vol. **62**

Jul 2020

บริษัทยักษ์ใหญ่ ทำธุรกิจ ตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ

เข้าข่ายผูกขาดและฝ่าฝืนกฎหมาย
การแข่งขันทางการค้าหรือไม่?

ในการประกอบธุรกิจแต่ละประเภท กว่าที่สินค้าหรือบริการจะถึงมือผู้บริโภคนั้น ล้วนแล้วแต่ต้องผ่านผู้เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ ตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบเพื่อไปผลิตสินค้าหรือบริการจนกระทั่งสินค้าหรือบริการนั้นไปถึงมือของผู้บริโภค ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ประกอบการแต่ละรายก็จะมีขนาดที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ของสินค้าหรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ประกอบการต้นน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำ ก็มักจะเป็นคนละรายคนละบริษัท แต่ในปัจจุบันเมื่อเราเจาะลึกไปในสินค้าหรือบริการบางตลาด จะพบว่า มีบริษัทหลายรายที่กุมธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เป็นผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกัน หรืออยู่ในเครือข่ายผู้ประกอบการเดียวกัน ซึ่งเปรียบเหมือนเป็นยักษ์ใหญ่ที่มีอำนาจในตลาดนั้น

จากสถานการณ์ดังกล่าว คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ แล้วผู้ประกอบการรายอื่นที่เป็นคู่แข่ง หรือคู่ค้า ไปจนถึงผู้บริโภคจะได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำของบริษัทยักษ์ใหญ่หรือไม่ แล้วการกระทำของบริษัทยักษ์ใหญ่เช่นนี้ จะถือเป็นการผูกขาดและฝ่าฝืนกฎหมายการแข่งขันทางการค้าหรือไม่

• ลักษณะการดำเนินธุรกิจต้นน้ำถึงธุรกิจปลายน้ำ ในประเทศไทย

ในประเทศไทยรวมถึงหลายประเทศ มักจะพบว่าในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่บริษัทฯ ใหญ่มีอำนาจกุมธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ซึ่งเริ่มต้นธุรกิจต้นน้ำจากการผลิตสินค้าทางการเกษตร นับตั้งแต่การเป็นผู้เพาะปลูก ผู้เพาะเลี้ยงหรือผู้ทำปศุสัตว์ต่าง ๆ ส่งต่อไปที่ธุรกิจกลางน้ำอย่างผู้แปรรูปสินค้า แล้วนำไปสู่ธุรกิจปลายน้ำที่เป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าไปยังผู้บริโภค เช่น บริษัทที่เพาะเลี้ยงไก่เนื้อแล้วนำไก่เนื้อไปแปรรูปเป็นเนื้อไก่สด จากนั้นจึงนำไปจำหน่ายต่อในร้านค้าที่เป็นช่องทางการจำหน่ายของตนซึ่งหากศึกษาผู้เล่นในตลาดนี้แล้ว จะพบว่าบริษัทฯ ใหญ่หลายรายในอุตสาหกรรมนี้ไม่ได้แข่งขันภายใต้ชื่อบริษัทเดียว

แต่จะแตกเป็นบริษัทย่อยที่มีความสัมพันธ์ทางการค้าเชื่อมโยงกันไม่ว่าในฐานะผู้ถือหุ้น หรือผู้บริหารกิจการก็ตาม

นอกจากธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารแล้ว อีกห่วงโซ่อุปทานหนึ่งที่น่าสนใจคือ ธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีภัณฑ์ ที่มีธุรกิจต้นน้ำจากแหล่งพลังงาน ไม่ว่าจะเป็นน้ำมันดิบหรือก๊าซธรรมชาติ ผ่านเข้าสู่โรงกลั่นน้ำมันและโรงแยกก๊าซต่าง ๆ รวมไปถึงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตเป็นเม็ดพลาสติก ซึ่งเป็นธุรกิจกลางน้ำ และพัฒนาต่อเนื่องเป็นธุรกิจปลายน้ำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก เส้นใยสังเคราะห์ ชิ้นส่วนของอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งพบว่าในประเทศไทยมีบริษัทฯ ใหญ่บางรายที่มีธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำในธุรกิจอุตสาหกรรมนี้เช่นกัน นอกจากนี้ธุรกิจอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ก็เป็นอีกห่วงโซ่อุปทานที่มักมีบริษัทฯ ที่คุมธุรกิจต้นน้ำถึงธุรกิจปลายน้ำ ตั้งแต่การผลิตแร่ดิบ การผลิตผงปูนซีเมนต์ ไปจนถึงการผลิตกระเบื้องยิปซัม รวมทั้งธุรกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์กระดาษก็มีบริษัทฯ ใหญ่ที่ดำเนินธุรกิจตั้งแต่การผลิตเยื่อกระดาษ การผลิตกระดาษ และการผลิตบรรจุภัณฑ์จากกระดาษด้วยเช่นกัน

เข้าใจง่าย ๆ กับธุรกิจต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

ในห่วงโซ่อุปทานหนึ่ง สามารถแบ่งกลุ่มกิจกรรมทางธุรกิจได้เป็น 3 แบบ คือ ธุรกิจต้นน้ำ ธุรกิจกลางน้ำ และธุรกิจปลายน้ำ

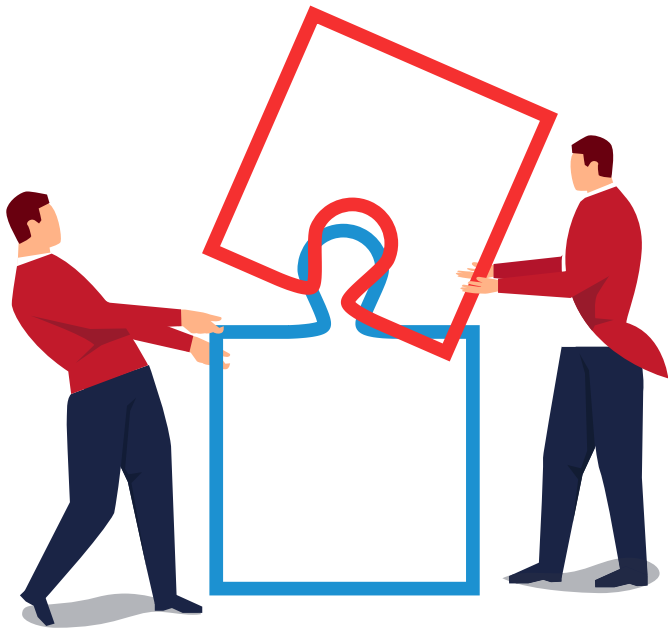
ธุรกิจต้นน้ำ หมายถึง กิจกรรมที่เป็นการผลิตวัตถุดิบต่าง ๆ หรือผลผลิตต้นทาง เช่น ถลุงแร่เหล็ก โรงกลั่นน้ำมัน เลี้ยงโคขุน

ธุรกิจกลางน้ำ หมายถึง กิจกรรมที่เป็นการนำผลผลิตจากธุรกิจต้นน้ำมาผลิตต่อ เช่น เหล็กแท่ง ธุรกิจปิโตรเคมี รัตนมโกล

ธุรกิจปลายน้ำ หมายถึง กิจกรรมที่เป็นการนำผลผลิตจากธุรกิจกลางน้ำมาผลิตเป็นสินค้าหรือบริการเพื่อส่งต่อถึงผู้บริโภค เช่น เหล็กเส้น เม็ดพลาสติก ผลิตภัณฑ์นมโกล

ใครได้ใครเสีย เมื่อผู้ประกอบการยักษ์ใหญ่ทำธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินธุรกิจจนสามารถขยายกิจการไปครอบคลุมการประกอบธุรกิจในตลาดได้ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำนั้น อาจช่วยให้ได้รับประโยชน์หลายด้าน ทั้งด้านการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบในการผลิตสินค้าที่อาจมีต้นทุนถูกกว่า เมื่อมีธุรกิจต้นน้ำดูแลเกี่ยวกับวัตถุดิบนั้น ซึ่งหากเทียบกับบริษัทของคู่แข่งที่ต้องหาซื้อวัตถุดิบเอง หรือนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเพื่อนำมาผลิตสินค้าหรือบริการ หรือด้านการจัดการความเสี่ยงในกรณีที่มีความผันผวนทางธุรกิจก็ย่อมมีความเสี่ยงที่น้อยกว่า เช่น ธุรกิจโรงกลั่นน้ำมันจะนำน้ำมันดิบมากลั่นเป็นน้ำมันก๊าซธรรมชาติและสารตั้งต้นต่างๆ และส่งวัตถุดิบให้ธุรกิจปิโตรเคมีนำไปสู่กระบวนการผลิตเม็ดพลาสติกต่อไป หากสถานการณ์ที่ราคาน้ำมันดิบมีราคาที่สูงขึ้นผู้ประกอบการปิโตรเคมีที่ไม่มีโรงกลั่นน้ำมันของตนเองก็อาจต้องแบกรับราคาค่าต้นทุนของวัตถุดิบที่สูงกว่า แต่หากผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจทั้งธุรกิจโรงกลั่นน้ำมันและธุรกิจปิโตรเคมีควบคู่กันก็อาจจะยังจัดการต้นทุนและความเสี่ยงของความผันผวนที่เกิดขึ้นได้

ในขณะเดียวกัน มุมมองทางด้าน**ผู้บริโภค**ก็ได้รับผลประโยชน์เช่นกัน หากผู้ผลิตสินค้าหรือบริการเป็นเจ้าของวัตถุดิบต้นน้ำเอง ต้นทุนของสินค้าหรือบริการนั้นย่อมจะถูกกลง แล้วมีความเป็นไปได้ว่าผู้บริโภคจะได้สินค้าหรือรับบริการในราคาที่ถูกลงไปด้วย โดยเฉพาะในธุรกิจอุตสาหกรรมทางการเกษตรและอาหาร ซึ่งในประเทศไทยอาจพบบริษัทที่เป็นผู้ประกอบการยักษ์ใหญ่รับซื้อสินค้าจากเกษตรกรในปริมาณที่มาก เพื่อนำไปแปรรูปเป็นอาหารสำเร็จ หรือจัดจำหน่ายในตลาดค้าส่งหรือค้าปลีกในบริษัทในเครือของตนเอง ทำให้สามารถตั้งราคาขายสินค้าได้ถูก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในท้ายที่สุด ตลอดจนผู้บริโภคก็สามารถซื้อสินค้าที่มีความสดใหม่มากกว่า และป้องกันสินค้าขาดแคลน เนื่องจากผู้ประกอบการนั้นสามารถควบคุมตลาดของตนเอง ทั้งในแง่ปริมาณการผลิต การขนส่งสินค้า และความต้องการของตลาด และยังสามารถตรวจสอบคุณภาพสินค้าตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภค ในกรณีที่สินค้ามีปัญหาจะรับรู้ได้ทันทีว่าเกิดขึ้นจากขั้นตอนใด ช่วยทำให้ผู้ประกอบการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตได้ทั้งกระบวนการ¹ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจเกิดผลกระทบทางลบต่อผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้บริโภคอาจถูกจำกัดทางเลือกในการได้รับสินค้าหรือบริการ เนื่องจากผู้ประกอบการรายใหญ่เป็นผู้คุมตลาดโดยไม่มีคู่แข่ง และสามารถกำหนดทิศทางการผลิตสินค้าหรือบริการได้ตามที่ตนเองต้องการ โดยที่ผู้บริโภคไม่มีสิทธิเลือก นอกจากนี้ หากผู้ประกอบการรายใหญ่สามารถควบคุมตลาดและไม่มีคู่แข่งรายอื่นที่สามารถแข่งขันในตลาดได้แล้ว ก็อาจตั้งราคาสินค้าที่สูงมากเพื่อแสวงหาผลกำไร ก็จะทำให้ผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าที่แพงขึ้น

ในทางกลับกันหากเป็นมุมมองทางด้านผู้ประกอบการที่เป็น**คู่แข่ง**หรือ**คู่ค้า**ก็ย่อมได้รับผลกระทบในทางลบไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะคู่แข่งทางธุรกิจในช่วงกลางน้ำและช่วงปลายน้ำ ซึ่งหากไม่ได้เป็นเจ้าของวัตถุดิบต้นน้ำที่ผลิตสินค้า ก็มีความจำเป็นต้องซื้อวัตถุดิบตามราคาที่เจ้าของธุรกิจต้นน้ำกำหนดแล้วยังราคาวัตถุดิบสูงขึ้น สินค้าที่ตนผลิตขายก็ย่อมราคาแพงขึ้นไปด้วย หรือได้กำไรลดลง ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับบริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีวัตถุดิบเป็นของตนเองได้ และอาจต้องออกจากตลาดไปในที่สุด หรือแม้ว่าบริษัทยักษ์ใหญ่จะไม่ใช่คู่แข่ง แต่อยู่ในสถานะของคู่ค้าที่บริษัทรายอื่นต้องซื้อวัตถุดิบเพื่อนำไปผลิตสินค้าหรือบริการต่อ ก็อาจมีพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมในการกำหนดราคา หรือปริมาณการขายวัตถุดิบต้นทางได้ ซึ่งหากผู้ประกอบการกลางน้ำหรือปลายน้ำไม่มีเงินทุนเพียงพอหรือจำเป็นต้องหาแหล่งซื้อวัตถุดิบอื่นมาแทน ก็อาจทนแบกรับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นไม่ได้และอยู่ในตลาดต่อไปไม่ได้เช่นกัน

¹<https://www.posttoday.com/politic/report/363939>
(ทำการค้าที่ดี ต้องมี "sssสมาชิกฯ",
เผยแพร่ 10 พฤษภาคม 2558,
สืบค้น 31 พฤษภาคม 2563)

• ลักษณะการผูกขาดตามกฎหมาย

การแข่งขันทางการค้า

คำถามที่น่าสนใจคือ หากมีผู้ประกอบการรายใหญ่รายหนึ่งที่มีธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ การประกอบธุรกิจลักษณะนี้จะเป็นการผูกขาดหรือไม่ ซึ่งคนทั่วไปอาจจะเข้าใจว่าลักษณะเช่นนี้คือการผูกขาดทางธุรกิจ แต่เมื่อพิจารณามุมมองจากกฎหมายการแข่งขันทางการค้าแล้ว การให้ความหมายของคำว่า การผูกขาด นั้นต้องพิจารณาตามประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า (กขค.) เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการขออนุญาตและการอนุญาตการรวมธุรกิจ พ.ศ. 2561 ที่ให้ความหมายของ “การผูกขาด” หมายถึง การมีผู้ประกอบการรายเดียวในตลาดใดตลาดหนึ่งซึ่งมีอำนาจในการกำหนดราคาและปริมาณสินค้าหรือบริการของตนได้อย่างเป็นอิสระ และมียอดขายตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไป ดังนั้น หากยังมีผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ในตลาดนั้น ๆ หรือพิจารณาจากพฤติการณ์แล้วเห็นว่าผู้ประกอบการหนึ่งที่มีธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ยังไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาและปริมาณสินค้าหรือบริการของตนได้อย่างเป็นอิสระ หรือกระทั้งยอดขายยังไม่ถึง 1,000 ล้านบาท ก็ไม่เข้าข่ายการผูกขาดทางธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาการเป็นผู้ประกอบการรายเดียวในตลาดหรือการพิจารณายอดขายรวมนั้น ต้องนับรวมยอดขายของบรรดาผู้ประกอบการที่มีความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการด้วย เพื่อพิจารณาว่าบริษัทยักษ์ใหญ่รายนั้นมีบริษัทอื่นที่เป็นหน่วยธุรกิจเดียวกันอยู่ในตลาดเดียวกันหรือไม่ หากสมมติว่ามีหลายบริษัทในตลาด แต่เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของหลายบริษัทแล้วพบว่าบริษัทเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการ ตามประกาศ กขค. เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ประกอบการที่มีความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการ พ.ศ. 2561 ตามกฎหมายถือว่าผู้ประกอบการเหล่านั้นเสมือนเป็นหน่วยธุรกิจเดียวกัน ซึ่งหากหน่วยธุรกิจเดียวกันนี้เป็นเพียงรายเดียวในตลาดซึ่งมีอำนาจในการกำหนดราคาและปริมาณสินค้าหรือบริการของตนได้อย่างเป็นอิสระ และมียอดขายตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไปแล้ว ก็เข้าข่ายการเป็นผู้ผูกขาดทางธุรกิจด้วย

การผูกขาด

หมายถึง การมีผู้ประกอบการรายเดียวในตลาดใดตลาดหนึ่งซึ่งมีอำนาจในการกำหนดราคาและปริมาณสินค้าหรือบริการของตนได้อย่างเป็นอิสระ และมียอดขายตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไป

• กรณีศึกษาลักษณะการใช้อำนาจเหนือตลาด ในการกำหนดราคาขายวัตถุดิบสูงอย่างไม่เป็นธรรม (Margin Squeeze)

การกำหนดราคาขายวัตถุดิบสูงอย่างไม่เป็นธรรม (Margin Squeeze) เป็นลักษณะหนึ่งของพฤติกรรมการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม (Abuse of Dominance) ซึ่งเป็นพฤติกรรมต้องห้ามตามกฎหมายการแข่งขันทางการค้า โดยในกรณีนี้ ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดที่มีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายเพื่อการผลิตในตลาด และยังเป็นผู้จำหน่ายสินค้าหรือบริการต้นน้ำหรือปลายน้ำ แล้วกำหนดราคาขายสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นทั้งคู่ค้าและคู่แข่งในตลาดสินค้าหรือบริการต้นน้ำหรือปลายน้ำในราคาที่สูงมาก จนอาจทำให้ผู้ประกอบธุรกิจดังกล่าวไม่มีกำไรเพียงพอจะทำธุรกิจต่อไปได้ ซึ่งบริษัทขนาดใหญ่ที่มีธุรกิจต้นน้ำถึงปลายน้ำมีโอกาสที่จะกระทำความผิดตามพฤติกรรมนี้ได้หรือไม่?

กรณี 1 อุตสาหกรรมอาหาร

บริษัทขนาดใหญ่รายหนึ่งประกอบธุรกิจผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์ เพาะเลี้ยงปศุสัตว์ ธุรกิจแปรรูปเนื้อสัตว์เป็นสินค้าเนื้อสัตว์แปรรูปและสินค้าอาหารสำเร็จรูป และมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าดังกล่าวในบ้านค้าปลีกและค้าส่งของตนเอง ตลอดจนมีร้านอาหารที่ขายอาหารที่มาจากวัตถุดิบที่ตนเองผลิต เช่น ในธุรกิจเพาะเลี้ยงไก่ บริษัทรายดังกล่าวจะจำหน่ายวัตถุดิบอาหารไก่ให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจเพาะเลี้ยงไก่ จากนั้นบริษัทนี้ก็ได้รับซื้อไก่จากผู้เพาะเลี้ยงแล้วนำไปแปรรูปเป็นสินค้าต่างๆ เช่น เนื้อไก่สด เนื้อไก่แปรรูปไส้กรอก หรืออาหารปรุงสุกประเภทต่าง ๆ ต่อมาจึงนำไปจำหน่ายตามช่องทางต่าง ๆ ในธุรกิจค้าปลีกและค้าส่งของตนเอง แล้วก็นำไปส่งให้กับร้านอาหารของตนเองที่มีเนื้อไก่เป็นวัตถุดิบหลักอีกด้วย

จากกรณีตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบริษัทขนาดใหญ่รายนี้ดำเนินธุรกิจอยู่ในห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำอย่างการจำหน่ายอาหารสัตว์ ธุรกิจกลางน้ำอย่างการผลิตสินค้าแปรรูปไปจนถึงธุรกิจปลายน้ำอย่างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ทำให้บริษัทนี้มีบทบาทสำคัญต่อห่วงโซ่อุปทานสินค้าเนื้อไก่แปรรูป ซึ่งในกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นจากการพัฒนาประสิทธิภาพ

ในการดำเนินธุรกิจจนสามารถเข้าไปอยู่ในธุรกิจต้นน้ำ ธุรกิจกลางน้ำ หรือธุรกิจปลายน้ำที่เกี่ยวข้องได้ โดยในกรณีนี้จะไม่ถือว่าผิดกฎหมายการแข่งขันทางการค้า แต่หากพบว่าบริษัทรายดังกล่าวเป็นผู้ประกอบธุรกิจรายใหญ่ที่จำหน่ายวัตถุดิบอาหารไก่ให้กับผู้เพาะเลี้ยงไกรายอื่นในตลาด และตนเองก็มีธุรกิจเพาะเลี้ยงไก่แข่งขันอยู่ด้วยแล้วต่อมาได้จำหน่ายวัตถุดิบอาหารไก่ให้กับผู้เพาะเลี้ยงไกรายอื่นในราคาที่สูงอย่างไม่เป็นธรรม ในขณะที่จำหน่ายให้กับบริษัทลูกของตนในราคาที่ต่างกัน จนอาจทำให้ผู้เพาะเลี้ยงไกรายอื่นซึ่งเป็นคู่แข่งของบริษัทลูกไม่มีกำไรเพียงพอที่จะดำเนินธุรกิจต่อไปได้

พฤติกรรมในลักษณะนี้เป็นการกำหนดราคาขายวัตถุดิบให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นทั้งลูกค้าของตนและเป็นคู่แข่งในตลาดสินค้าหรือบริการต้นน้ำหรือปลายน้ำในราคาที่สูงอย่างไม่เป็นธรรม (Margin Squeeze) โดยเข้าข่ายการกระทำความผิดในการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรมตามมาตรา 50 (1) แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ประกอบข้อ 5 (4) ของประกาศ กคค. เรื่องแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำต้องห้ามของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561

กรณีที่ 2 อุตสาหกรรมปิโตรเคมีภัณฑ์

ปิโตรเคมีภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมาจากวัตถุดิบหลักอย่างปิโตรเลียมหรือที่รู้จักติดอย่งน้ำมันดิบหรือก๊าซธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดจากการทับถมของซากพืชซากสัตว์เป็นเวลานาน จากนั้นก็ผ่านกระบวนการทางเคมี ทำให้ได้สารปิโตรเคมีที่ใช้เป็นสารตั้งต้นในการผลิตพลาสติกชนิดต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงเป็นตัวทำละลายและใช้เป็นสารตั้งต้นในการผลิตสารเคมีอื่นๆ ในโรงงานอุตสาหกรรมเช่น สบู่ผงซักฟอก กาว ทินเนอร์ และเส้นใยสังเคราะห์ ดังนั้น อุตสาหกรรมปิโตรเคมีภัณฑ์จึงมีความเกี่ยวข้องกับปิโตรเลียม

ในปัจจุบัน มีบริษัทยักษ์ใหญ่หลายรายที่ควบการทำธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำ คือ การผลิตปิโตรเลียมผ่านธุรกิจโรงกลั่นน้ำมัน และยังตั้งธุรกิจปิโตรเคมี เพื่อนำปิโตรเลียมไปแปรรูปเป็นสารตั้งต้นในการผลิตสารเคมี หรือผลิตผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีก ซึ่งหากเข้าใจห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมประเภทนี้แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า หากเราเป็นเพียงผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี เราจะต้องพึ่งพา หรือซื้อปิโตรเลียมมาจากผู้ประกอบการโรงกลั่น หรือกระทั่งหากเราเป็นผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์พลาสติก เราก็ต้องพึ่งพาผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี

ที่จะส่งเม็ดพลาสติกมาให้กับเรา ซึ่งแน่นอนว่า ผู้ที่ประกอบธุรกิจกลางน้ำ หรือปลายน้ำแต่เพียงอย่างเดียวย่อมได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้หากผู้ประกอบการต้นน้ำด้านปิโตรเลียมกำหนดราคาขายวัตถุดิบในราคาที่สูง อันเป็นกำหนดหรือรักษาระดับราคาขายสินค้าอย่างไม่เป็นธรรม ส่งผลทำให้ต้นทุนในการประกอบการของผู้ประกอบธุรกิจกลางน้ำหรือปลายน้ำสูงขึ้นและไม่สามารถแข่งขันกับยักษ์ใหญ่อันต้นน้ำที่มีธุรกิจกลางน้ำหรือปลายน้ำด้วยได้อันอาจเข้าข่ายความผิดตามมาตรา 50 (1) แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 และข้อ 5(4) ของประกาศกค. เรื่องแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำความผิดของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561 เช่นกัน

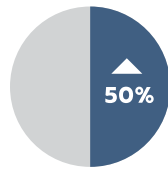
จากข้อมูลข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่ กค. คงต้องติดตามสถานการณ์ทางการค้าอย่างใกล้ชิดต่อไปเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดของผู้ประกอบธุรกิจยักษ์ใหญ่ อันเข้าข่ายการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายการแข่งขันทางการค้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคู่แข่ง คู่ค้า ผู้บริโภคหรือประเทศในอนาคต

• พฤติกรรมต้องห้ามตามกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและบทลงโทษ

หลักเกณฑ์การเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาด

การพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดให้พิจารณาจากข้อ 3 ของประกาศ กค. เรื่อง หลักเกณฑ์การเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561* ที่กำหนดว่าผู้มีอำนาจเหนือตลาด คือ

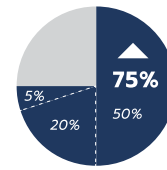
ส่วนแบ่งตลาด

ยอดเงินขาย
1,000
ล้านบาทขึ้นไป

1. ผู้ประกอบธุรกิจรายเดียว ที่มีส่วนแบ่งตลาดในปีที่ผ่านมาตั้งแต่ 50% ขึ้นไป และมียอดเงินขายในปีที่ผ่านมาตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไป

ส่วนแบ่งตลาด

ยอดเงินขาย
1,000
ล้านบาทขึ้นไป
(แต่ละราย)

2. ผู้ประกอบธุรกิจสามรายแรก ที่มีส่วนแบ่งตลาดในปีที่ผ่านมาตั้งแต่ 75% ขึ้นไปและมียอดเงินขายในปีที่ผ่านมาตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไป โดยยกเว้นรายที่มีส่วนแบ่งตลาดน้อยกว่า 10%

*อยู่ระหว่างการพิจารณาทบทวนหลักเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งได้รับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนทั่วไปแล้วในเดือนมิถุนายน 2563

หลักเกณฑ์การเป็นหน่วยธุรกิจเดียวกัน

หน่วยธุรกิจเดียวกัน (Single Economic Entity) คือ สถานะของผู้ประกอบธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการ เนื่องจากผู้ประกอบธุรกิจในปัจจุบันไม่ได้มีความสัมพันธ์เพียงแค่บริษัทในเครือหรือบริษัทแม่-บริษัทลูกเท่านั้น แต่การพิจารณาความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการระหว่างบริษัทหนึ่งต่อบริษัทอื่นที่อยู่ในตลาดเดียวกันด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมนั้น ก็ควรถูกพิจารณาเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากที่สุดด้วย โดยกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะมองว่าผู้ประกอบธุรกิจเหล่านี้ไม่มีการแข่งขันระหว่างกัน แต่หลักเกณฑ์นี้จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพิจารณาการเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาด การแจ้งผลการรวมธุรกิจและการขออนุญาตการรวมธุรกิจ รวมถึงการกระทำความร่วมมือของผู้ประกอบธุรกิจด้วยกัน

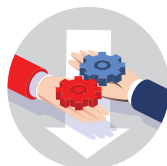
การพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้ประกอบธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการให้พิจารณาจากข้อ 3 ของประกาศ กค. เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ประกอบธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กันทางนโยบายหรืออำนาจสั่งการที่กำหนดไว้ ดังนี้

ความสัมพันธ์กันทางนโยบาย หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจตั้งแต่ 2 รายขึ้นไปมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแนวทาง นโยบาย หรือวิธีการในการบริหาร การอำนวยความสะดวก หรือการจัดการธุรกิจ ที่อยู่ภายใต้บุคคลที่มีอำนาจสั่งการของผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกัน

อำนาจสั่งการ หมายถึง อำนาจในการควบคุมจากลักษณะหนึ่งดังนี้

1. ถือหุ้นที่มีสิทธิออกเสียง > 50%

2. ควบคุมคะแนนเสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

3. แต่งตั้งหรือถอดถอน กรรมการ ตั้งแต่หนึ่งขึ้นไป ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

4. มีอำนาจสั่งการตาม 1 หรือ 2 ต่อไปเป็นทอด ๆ ทุกทอด

การกระทำใดที่เป็นการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม?

มาตรา 50 แห่ง พ.ร.บ.การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 และประกาศ กชค. เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำต้องห้ามของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561 ได้กำหนดข้อห้ามไม่ให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดกระทำการในลักษณะดังนี้

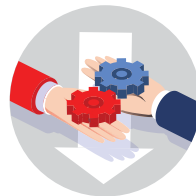
(1) กำหนดหรือรักษาระดับราคาอย่างไม่เป็นธรรม เช่น

- ตั้งราคาเพื่อจำกัดคู่แข่ง
- ตั้งราคาต่ำกว่าต้นทุน
- กำหนดราคาให้คู่ค้าโดยเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม
- กำหนดราคาขายวัตถุดิบให้ผู้ประกอบธุรกิจสูงอย่างไม่เป็นธรรม
- กำหนดหรือรักษาระดับราคาสูงอย่างไม่เป็นธรรม

(2) กำหนดเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมให้กับคู่ค้าของตน เช่น

- กำหนดเงื่อนไขให้ต้องซื้อปริมาณมากเกินไปจนจำเป็นหรือซื้อฟุ้งเพื่อให้ได้ส่วนลด
- กำหนดเงื่อนไขให้ต้องซื้อหรือจำหน่ายจากตนเท่านั้น
- กำหนดเงื่อนไขให้ต้องซื้อหรือจำหน่ายในปริมาณที่กำหนด
- กำหนดเงื่อนไขให้ต้องซื้อฟุ้ง
- กำหนดเงื่อนไขให้ต้องจำหน่ายในราคาหรือช่วงราคาที่กำหนด
- การปฏิเสธที่จะจำหน่ายให้คู่ค้า

(3) ระบุ ลด หรือจำกัด ทำลายหรือทำให้เสียหายเพื่อลดปริมาณให้ต่ำกว่าความต้องการของตลาด

(4) แทรกแซงการประกอบธุรกิจของผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

หากผู้ประกอบธุรกิจใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม จะได้รับผลอย่างไร?

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มาตรา 72 กำหนดโทษอาญาของผู้มีอำนาจเหนือตลาดที่ใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปีหรือปรับไม่เกิน 10% ของรายได้ในปีที่กระทำความผิด หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตาม หากเป็นการกระทำความผิดในปีแรกของการประกอบธุรกิจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 ล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จำคุกไม่เกิน
2 ปี

หรือทั้งจำทั้งปรับ

ชำระค่าปรับ
ในอัตราไม่เกิน
10%
ของรายได้

สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า OFFICE OF TRADE COMPETITION COMMISSION

มองโลก แข่งขัน

COMPETITION FOCUS

สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า

ที่ปรึกษา : นายสมศักดิ์ เกียรติชัยลักษณ์

บรรณาธิการ : ว่าที่ร้อยตรีเอก บุกรานนท์

กองบรรณาธิการ : นายณนทพร เลิศสนธิ์
นางสาวพรรัตน์ มุ้ยละมัย
นางสาวกรกมล แก้วเจียม

จัดทำโดย : ฝ่ายเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วม
โทร 0 2199 5411 อีเมล advocacy@otcc.or.th

0 2199 5400

สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า (สทค.)
Office of Trade Competition Commission (OTCC)
www.otcc.or.th | info@otcc.or.th

Website

Fanpage

Line Official

YouTube